

שמעתא עמיקתא

גליון תקכ"ח | פרשת בלק - בחו"ל חקת | תשפ"ב | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

פניני הלכה

על איזו אצבע יתן החתן את טבעת הקידושין

תנן (קידושין ב) האשה נקנת בשלש דרכים וכו' בכסף בשטר ובביאה.

ובגמ' (ה:) ת"ר כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו'.

וכתב **הרמ"א** (ריש סי' כ"ח) דנוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם **בתיקוני הזהרה**.

וז"ל **תקוני הזהרה** (ריש תיקונא חמישאה) - ובגינה איתמר לגבי כלה תהא לי מקודשת בטבעת זו ע"ש.

וכן מצינו **באבודרהם** (עניני שני"ט) שכתב - ומקדש אותה בטבעת שאין בה אבן או בפרוטה או בשוה פרוטה וכו' ע"כ.

וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל לקדש האשה בטבעת.

ובחינוך (פ' כי תצא מצוה תקנ"ב) נתן בזה טעם ע"פ הפשט דמשרשי מצוות קידושין שתצוונו התורה לעשות מעשה באשה המראה על זיווגם קודם שיהיה עמה, ושתתן על לבה לעולם שהיא קנויה לאותו האיש, וכן תהיה שיבתם וקמתם לעולם בשלום, ויתקיים הישוב ברצון האל שחפץ בו, והיותו זהו מיסוד המצוה נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת. ע"ש.

ולענין האצבע שעליה יתן את הטבעת, מצינו **ברוקח** (סי' שני"א שכתב) שכתב - משדך אדם את האשה וכו', בכסף בפרוטה ובשוה פרוטה, ואם נתן לה טבעת באצבע שני שסמוך לגודל אומר תהי לי מקודשת בטבעת זו כת משה וישראל.

וכן הוא **במהר"ם מיניץ** (סי' קס"ט) - וצריך החתן לקדש בימין ידיה וגם בימין הכלה, ובאצבע בסמוך לגודל שנקרא אצבע ישים הטבעת. ואין להקשות היה לו לקדש באגודל כי אין מעבירין על המצות, י"ל הטעם דאין דרך הנשים לשאת הטבעת באגודל וכו'.

אמנם **בזהר** בתיקונא עשיראה איתא - ובגין טבעת איהו י' בוונא דא בה אתקדש כלה, וצריך לאעלא לה באצבע דילה דאיהו דיוקן דאותו ו' וכו'. ואינון תכשיטין דכלה, תפילין דרישא עטרת זהב ברישא דכלה, ותפילין דיד טבעת דדרועא וכו' ע"ש.

ואי לתפילין מדמנין לה, היה נראה יותר לתת הטבעת באצבע האמצעית דומיא דכריכות התפילין. וכי"כ בהגהות **מהר"י וילנא** ז"ל על ספר התיקונים (הובא ביד אהרן - אהע"ז סי' כ"ז) דמדברי הזהר הללו ראייה למנהג הספרדים שאין מניחים טבעת הקידושין כי אם בראש אצבע אמה.

וביפה ללב (לגר"ר פלאגי זצ"ל - חיד"ס סי' כ"ז אות ד') כתב דמצא ראייה לזה ממ"ש בספר **נגיד ומצוה** (דט"ז ע"ב) וז"ל כשמניח תפילין של יד יקשור תחילה ויקיף ז' כריכות סביב זרועו כנגד ז' הנערות וכו', ואח"כ ישים תפילין של ידו, ואחר שגא בעלה שהוא תשי"ר, אז יתן לה הקידושין שהם י' כריכות באצבע האמצעי הנקרא אמה. ע"כ. ויהא מתבאר מדברי דהקידושין הם באמצע האמצעי הנקראת אמה.

אולם כתב **היד אהרן** (אהע"ז סי' כ"ז) להעיר, דלא שמענו ולא ראינו בשום מקום שמניחין הטבעת בראש אצבע אמה, כי אם בראש אצבע הסמוך לגודל הנקרא אצבע. וכן מנהג כל ספרד אשר שמענו שומעם. עכ"ד.

ויעויין ביפה ללב הנוכח שכתב דברי הפוסקים אשר דברו בזה לתת באצבע הסמוך לגודל לא נמצא שמץ מינהו בתלמוד, ותמה שם על היד אהרן.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לרסם מפני יתושים בשבת

א. צידת בעלי חיים עוקצים. ב. הריגתם. ג. טלטול מוקצה בנטילת בעל חי המצער. ד. טשטוש בעלי חיים. ה. איסור צידה. ו. לרסם רעל הממית לאחר זמן. ז. הנחת רעל - גרמא במלאכת נטילת נשמה. ח. גרמא במלאכת צידה. ט. טלטול רעל בשבת - מוקצה.

א. צידת בעלי חיים עוקצים

איתא **בשבת** (ק"ז) הצד פרועוש בשבת ר"א מחייב ורבי יהושע פטר. ועיי"ש דעד כאן לא פטר רבי יהושע בפרעוש אלא משום דהוי דבר שאין במינו ניצוד דפטור במלאכת צידה, אבל אם הורגו מודה, דחייב, דבנטילת נשמה אין לחלק בין יש במינו ניצוד לאין במינו ניצוד, וכתבו **התוס'** (ד"ה הצד) בשם ר"י בשם **הרב מורת** דאע"פ שאסור לצוד פרועוש, אם נושך האדם מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דמשום צער שרי, אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שינשכנו, כגון על סרבלו מבחוץ, אסור לטילו, אבל יכול להפילו מעליו, ע"כ. וכן הביא **הרא"ש** (שם פ"ד סי' א) ופירש דבכה"ג שרי כי אינו כמתכוין לצודו אלא כמתעסק שלא ישכנו, והאין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ ברה"ר דהתירו **בשבת** (הובא) לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מדי אמות, ע"כ. והנה מדברי **הרא"ש** משמע דהיתיר בזה הוא כי אין זה בכלל צידה, אלא הוא בכלל מתעסק (וכסברת **המגיד משנה** אליבא ד**הרמב"ם** המובא **במ"א** סי' שט"ז ס"ק י"ב). וכי"כ **הפמ"ג** (סי' שט"ז מ"ז ס"ק ח) דכן ס"ל להרא"ש. ועיי"ש שכתב **דתוס'** ס"ל להתיר משום צער כמו שהתירו במפסי מורסא (ע"י סי' שכ"ח סעי' כ"ח). וכי"כ **במ"ב** (סי' ק"ז) דמשום צערא דעקיצה לא גזרו רבנן. וע"י **בשו"ע** (שם ט) שפסק דפרעוש אסור לצודו כגון לטילו בידו ולזורקו, וא"כ הוא על בשרו ועוקצו. וכת' **הט"ז** (סי' ח) דמשמע דדוקא כשעוקצו מותר, ודחה זאת וכת' דדוקא על סרבלו שהוא בגד העליון רחוק מבשרו אסור, אבל על חלוקו שהוא סמוך לבשרו מותר, והוא בכלל על בשרו דכשהחלוק על בשרו הוה הפרעוש על בשרו וכי"כ כשהוא על בשרו ממש אפשר שאף השו"ע מודה לזה, ועוקצו דקאמר פירושו ראוי לעוקצו. ומסיק דיש לחוש למחמירים בזה, ועל כן אם אפשר להפילו לארץ יעשה כן ואם לאו רשאי לצודו. ו**המ"א** (סי' ק"ז) נקט בדעת **השו"ע** דאם אינו עוקצו אסור, משום דלא דמי לקוץ ברה"ר שמותר לטלטלו עוד לפני שיזיק, דהכא חיי' רק לצער בעלמא, אבל י"א שמותר לטלו מעל בגדיו מבפנים, ע"כ. ומסוף דבריו משמע דס"ל להקל כהט"ז. ו**המ"ב** (סי' ק"ז) הביא שיטת הט"ז שהתיר כשהוא על חלוקו מבפנים לטלו בידו ולהשליכו, בשם יש מקילין. וכת' **בשעה"צ** (אות ט) שאין למחות ביד המקילין. ועיי"ש שמיקל לצודו כשהוא על הבשר ואפי' שעדיין אינו עוקצו.

ובזכרו תורת משה (לבעל החי"א סי' לא אות א) כת' דה"ה זבובים דשרי. ולפי"ז י"ל דה"ה יתושים. וכן מבואר **בגר"ז** דלהלן. וכן נקט **בשש"כ** (פכ"א אות א). ועיי"ש (הנה בא) שמ"מ במקום שמצטער צער הנפש, כגון צרצור שנמצא בבית וקולו מפריע את מנוחתו, אסור לתופסו ולזורקו. ודעת **הגר"ש זצ"ל** (אשרי האיש ח"ב פכ"א אות ז) שיש להתיר אף במקום שיש צער הנפש (כגון מחמת פחד).

ב. הריגתם

וע"י **במרדכי** (שבת סי' תב) שכת' דמזיקין שאין בהם סכנה אסור להרגן, ואם רצין אחריו מותר, ופירש **ר"ת** דה"ה פרועוש וכיוצא"ב, וטעמא משום דסבר כר"ש דאמר משא"ל פטור ומשום צערא שרי, מידי דהוה אדמיסי מורסא [שבת ק"ז]. ואכיויבי גחלת שלא יזוקו בה רבים [שבת מ"ב], אבל משום ר"י נאון מצאתי שכתב הזינא לרבנן קשישי דמימנעי מלצוד פרועוש אפי' מעל בשרם, ע"כ. אולם **הטור** (סי' שט"ז) כת' שאם פרועוש עוקצו מותר לצודו ואסור להרגו. וע"י **בב"י** דאע"פ ש**המהדרי** היקל להורגו, נקטינן לחומרא.

וכי"כ **הב"ח** (סוף אות ז). וזה דלא **כהבדלי ישע** (על המרדכי שם) שכת' **דר"ת** קאי על היתר צידת פרועוש, ושכן פירש **המהרש"ל**. וכן **בח"י אנשי שם** (שם) דחה דברי **הב"י**. וכן **הגר"א בניאורו** (אות ט) נקט בדעת ר"ת שמותר להרגו.

וע"י **בשו"ע** (שם ט) שפסק שאסור להרגו. ו**בברכ"י** (אות ח) כת' שדקדק הבי"י לכתוב ד"נקטינן לחומרא", משום שהוא לחומרא ולא מדינא. וכתב **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק ו' וא"י ס"ק ט) שהשו"ע שכת' ש"אסור" להרוג פרועוש ולא כתב שההורגו "חייב", כוונתו דהוי איסור לחוד משום דהוי ספק דורה ולחומרא דשמא הברגוט פו"ר ולכו"ע חייב, או שמא אינו פו"ר אלא נוצר מהעפר ובכה"ג איכא פלוגתא, וע"כ פסק דלחמירי, וכן נהגו לחמירי. ו**המ"ב** (סי' ק"ז) פסק אף אליבא דהשו"ע דההורג פרועוש חייב (אם צריך לגופה).

ובבב"ל (ד"ה ואסור) דחה דברי **הפמ"ג**.

וביאר **הב"י** שם דאע"פ דשרינן להרוג שאר המזיקין אם היו רצין אחריו וכמ"ש בסי' שט"ז סעי' י' כאן אסר הטור כי הנך מזיקין דרכן לנשוך נשיכה עוקצת משא"כ פרועושים. וכי"כ **המ"ב** (סי' ק"ז). ו**הגר"ז** (אות יח) כת' דכגון צרעה וזבוב ויתושין ופרעושים לא התיירו אלא לצוד אותם, כי אלו אינם מזיקים אלא מצערים בלבד. ו**הפמ"ג** (א"י ס"ק ט) כתב דהיינו מפני שניתן להשליך את הפרעוש מעליו. ולפי"ז היכן שא"א להשליכו מותר להרגו. ועכ"פ לכו"ע אם האדם רגיש (אלרגי) לנשיכתם מותר אף להרגם.

ג. טלטול מוקצה בנטילת בעל חי המצער

והנה **ברא"ש** (שם) מבואר שהטעם שאין לחשוש לטלטול מוקצה בנטילת פרועוש, כי הוי כמו קוץ ברה"ר שהתירו לטלטלו שלא יזוקו הרבים כמבואר בסי' ש"ח סעי' י"ח. והביאו **הב"י** (שם). וכי"כ **הלבנוש** (אות ט). וכת' **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק ח) שכונת הרא"ש דבענין מוקצה ילפינן מקוץ, כי מוקצה קיל טפי וע"כ אף במקום צער (אע"פ שאין בו נזק) התיירו. ועיי"ש שאם מפיל מעליו חשיב טלטול מן הצד דשרי בכל גוונא. וע"י בענין טלטול בגופו **בשמעתא עמיקתא** גליון קע"א.

מעתה יוצא שאסור להרוג בעל חי העוקצו ומצער, אולם מותר לצודו. ויש לדון האם מותר לטשטשו ע"י ריסוס וכדו'.

ד. טשטוש בעלי חיים

איתא **בשבת** (כ"ג) המפלה את כליו מולל זורק ובלבד שלא יהרוג, אבא שאול אומר נוטל זורק ובלבד שלא ימלול, אמר רב הונא הלכה מולל זורק וזהו כבודו ואפילו בחול. ו**פרש"י** מולל זורק - בשבת מולל, להתיש כחן שלא יחזור אליו, ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג, דס"ל הריגת כינה שבות, ואבא שאול ס"ל כו' אליעזר דס"ל דההורג כינה מחייב חטאת, הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג, ע"כ. מבואר דגזרינן מלילה אטו הריגה במקום נטילת נשמה מהי"ת.

והתוס' (שם ד"ה נוטל) פירשו דאבא שאול סובר כרבנן דס"ל שאין משום נטילת נשמה בכינה דלא כר"א, אלא דגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוש דמלילה דפרעוש שמא יהרוג. וכן פירש **הרא"ש** (פ"א סי' כט).

אלא דעני **בר"י** (כ"ד ברי"ק א) אמר רב הונא (שם) פירש דגם ת"ק דאבא שאול ס"ל שאסור מהי"ת להרוג כינה, ופליגי האם גזרו מלילה אטו הריגה. מבואר מדבריו שבהתשת בעל חי ליכא איסור תורה. ולדעת ת"ק לא גזרו מלילה אטו הריגה. וע"י לעיל שהבאנו בשם **המרדכי** בשם **ר"ת** דס"ל שאף מותר להרוג את הפרעוש. ולפי"ז ק"ו שמותר למלול אותו.

והר"י (תולדות אדם וזהו יניב ח"י פ' ה) כת' לגבי פרועוש דלמלול באצבעותיו ולזרקו אסור גזירה שמא יהרגו. והביאו **הדרכ"מ** (אות א). וכן פסק **הרמ"א** (שם). ו**הא"ר** (אות ב) ע"פ **הנחלת צבי** נקט להקל בזה. ו**הפמ"ג** (מ"ז ס"ק ט) ו**המ"ב** (סי' ק"ז) ציינו למקילין. ו**בבב"ל** (ד"ה לא ימללנו) נקט לחמירי. יוצא דאסור להתיש בעל חי משום חשד דשמא יהרגו, אבל אין בזה משום נטילת נשמה.

ויש להסתפק אם מותר להתיש קצת חומר ריסוס ע"מ לטשטש את הבעל חי, אכן זרינן שמה יהרגו, דלמלא דוקא במלילה גזרו כי עושה בידיו. וע"י להלן בשם **המחצית השנייה** שמבואר דהיכן שזורק כינים למים לא חיי' לשמא יבוא לחלופי בהריגת פרועוש, כי משנה לזורקן במים אית ליה הכירא וא"כ בנ"ד דליכא שינוי י"ל דאסור. אולם אם מרסס חומר שאינו הורג אלא רק דוחה אותם נראה דליכא איסור כי יש כאן שינוי.

אלא דאיתי יש לדון דלמלא יש לאסור בזה משום איסור צידה (כשלא עוקץ) כי ע"י טשטוש הבעל חי מפקיע ממנו את חירותו.

ה. איסור צידה

איתא **בביצה** (כ"ד) מה בכלל אינו ניצוד (כ"ד) מה שאומר הבא מצודה ונצודנו". ו**פרש"י** כלומר: שצריך לבקש תחבולות לתפשו, ע"כ. והנה לכאן מדידת הש"ס שלא אמרו "הבא חץ וקשת ונצודנו" וכדו', משמע שהמלאכה היא תפיסת הבהמה לרשותו ולא שינוי בגוף הבהמה המגבילה שלא תוכל לברוח.

